

NEFORMALIOJO VAIKŲ ŠVIETIMO ĮGYVENDINIMO KARANTINO LAIKOTARPIU SAVIVALDYBIŲ NEFORMALIOJO VAIKŲ ŠVIETIMO ĮSTAIGOSE

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, atsižvelgdama į tai, jog, nuo 2020 m. kovo 16 d. paskelbus karantiną Lietuvoje, buvo sustabdytas ugdymo ir vaikų priežiūros procesas bei švietimo veikla visose švietimo įstaigose, dienos ir užimtumo centruose (ugdymo procesą organizuojant nuotoliniu būdu), tačiau savivaldybėse, kiek tai susiję su neformaliojo vaikų švietimu, buvo priimti skirtingi sprendimai, siekdama išsiaiškinti, kaip karantino laikotarpiu savivaldybėse buvo išspręsti klausimai, susiję su biudžetinių neformaliojo vaikų švietimo ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo mokyklų veiklos aspektais, taip pat siekdama apibendrinti skirtingą savivaldybių praktiką, atliko tyrimą.

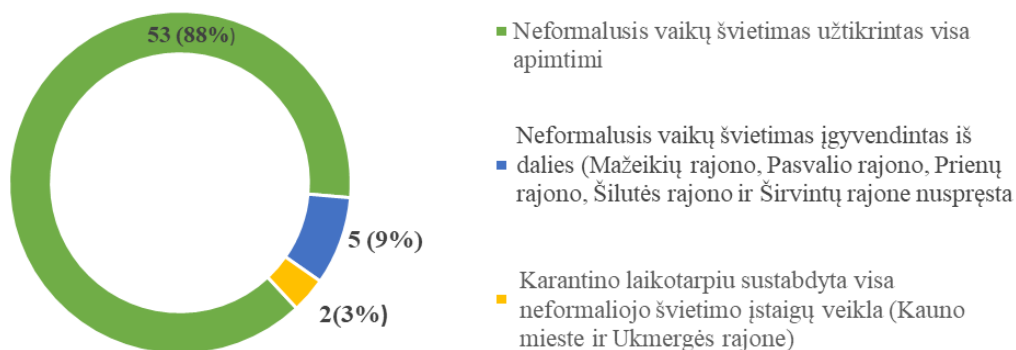
Tyrimu buvo siekiama:

- Išsiaiškinti, kokie sprendimai buvo priimti dėl neformaliojo vaikų švietimo mokyklų ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo mokyklų veiklos 2020 m. kovo 16 d. – birželio 16 d. laikotarpiu savivaldybėse.
- Apibendrinti savivaldybių praktiką, sietiną su neformaliojo vaikų švietimo įgyvendinimu, išryškinti ugdymo proceso organizavimo geruosius pavyzdžius, siekiant užtikrinti neformaliojo vaikų švietimo ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo mokyklų veiklos tobulinimą, savivaldybių priimamų sprendimų šiuo klausimu atitikimą geriausiems vaikų interesams.
- Įvertinti neformaliojo vaikų švietimo įgyvendinimo karantino laikotarpiu stipriąsias ir silpnąsias puses, atsivėrusias galimybes bei iškilusias grėsmes ir pan., siekiant paskatinti priimti sprendimus, nukreiptus į neformaliojo vaikų švietimo (NVŠ) ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo (FŠPU) mokyklų veiklos tobulinimą, kompetencijų stiprinimą, galimybių plėtrą.

Pastebėtina, jog daugelis NVŠ ir FŠPU programos įgyvendinančių mokyklų, nuo 2020 m. kovo 16 d. iki 2020 m. kovo 27 d. paskelbus pavasario (Velykų) atostogas bendrojo lavinimo mokyklose, minėtu laikotarpiu neformaliojo švietimo veiklą taip pat neorganizavo. Atostogų laikas buvo išnaudotas pasirengti paslaugų teikimui nuo 2020 m. kovo 30 d. – parengtos ugdymo proceso organizavimo nuotoliniu būdu taisyklės ir priemonių planai; įvertintas pasirengimas dirbti nuotoliniu būdu; parengta ir sukaupta skaitmeninė mokomoji medžiaga ir užduotys bei pan.

Atostogoms pasibaigus:

Neformalųjį vaikų švietimą įgyvendinusių savivaldybių skaičius

Karantino laikotarpiu išryškėjusios neformaliojo vaikų švietimo įgyvendinimo (ugdant vaikus nuotoliniu mokymo proceso organizavimo būdu) stipriosios ir silpnosios pusės, atsivėrusios galimybės bei kilusios (ateityje galimos kilti) grėsmės:

Neformaliojo vaikų švietimo įgyvendinimas karantino metu

Stiprybės

- Sustiprėjusi komunikacija ir bendradarbiavimas tarp mokyklos bendruomenės narių (atitinkamai kokybiškesnis grįžtamasis ryšys);
- Padidėjęs bendruomeniškumas ir partnerystė, sustiprėjęs socialinis palaikymas;
- Daugumos tėvų ir mokinių, mokytojų pozityvus nusiteikimas, atsakingumas ir darbštumas;
- Atsiradusi galimybė mokiniams ugdyti kognityvinius, savarankiško mokymosi, laiko planavimo gebėjimus, pajauti didesnę asmeninę atsakomybę už savo mokymąsi, stiprinti individualią pažangą;
- Papildoma patirtis mokytojams užtikrinant vaikams ugdymą nuotoliniu mokymo proceso organizavimo būdu;
- Papildoma patirtis vaikams, platesnės saviraiškos galimybės;
- Atsiradusi galimybė tėvams išsamiau susipažinti ir įvertinti vaikų mokymosi ypatumus, aktyviau prisidėti prie vaikų tobulėjimo skatinimo;
- Aktyvesnė mokytojų komunikacija su tos pačios (panašios) srities specialistais, platesnis dalijimasis gerąja patirtimi ir pasiekimais.

Silpnybės

- Iš dalies pasiekiami ar per ilgesnį laiką pasiekiami ugdymo(si) tikslai dėl vaikų ir mokytojų mokymosi ir darbo sąlygų: namuose trūkstant įrangos ar erdvės, ribojamas mokinių įsitraukimas į veiklas, prastėja mokymosi kokybė;
- Sunkumai sudarant tinkamą vaikų mokymosi dienotvarkę, paskirstant mokymosi krūvius – suderinant bendrojo ugdymo mokyklų mokymo programą (mokymosi krūvį) su neformaliojo švietimo įstaigų veikla;
- Sutrikęs kokybiškas kai kurių sričių neformalusis vaikų ugdymas dėl kontaktinio komandinio, kolektyvinio darbo ribojimų, apribotas techninis ir taktinis pasirengimas;
- Didelės laiko sąnaudos (kaštai) mokytojams atrenkant medžiagą ir paverčiant ją interaktyvia, įgūdžių trūkumas;
- Mokinių kompiuterinio raštingumo, kitų įgūdžių stoka, dalies vaikų negebėjimas dirbti savarankiškai, kas įtakoja siektinus rezultatus;
- Sudėtingesnis vaikų įgyvendintų veiklų vertinimas;
- Neužtikrintas betarpiškas mokytojo ir mokinio bendravimas ir dėl to suprastėjusi mokymosi motyvacija;
- Dažniau išskylančios grėsmės mokiniams ir mokytojams dirbant internetinėje erdvėje;
- Šeimų, turinčių socialinių problemų, vengimas dirbti videokameromis, taip slepiant problemas.

Galimybės

- Parengti nuotolinio mokymo proceso organizavimo tvarką, kuri leistų: pritaikyti patirtį organizuojant nuotolinį mokymą vaikų ligos, karantinavimosi ar pan. atveju; organizuoti informacinius susirinkimus, konsultacijas nuotoliniu būdu; užtikrinti, esant poreikiui,

<p>lankstumą pasirenkant užsiėmimų laiką; organizuoti nuotolinį mokymą esant nenumatytiems atvejams; užtikrinti mišraus (suderinto, hibridinio) ugdymo galimybes;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Išplėsti neformaliojo ugdymo veiklų turinį, mokymosi medžiagą paverčiant interaktyvia, kurti skaitmeninį turinį; • Išplėsti informacines ir komunikacines galimybes; • Stiprinti kompetencijas – sąmoningumą, gebėjimą mokytis savarankiškai, kūrybiškumą, kognityvinį lankstumą, gebėjimą planuoti, kitas asmenines ir emocines kompetencijas. • Tėvams išsamiau susipažinti su ugdymo turiniu, įvertinti kiekvieno mokytojo dedamas pastangas, taip pat savo vaikų krūvį ir motyvaciją.
<i>Grėsmės</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Gali susilpnėti mokymosi motyvacija sutrikus „gyvam“ bendravimui, taip pat nesant galimybei visapusiškai tobulinti įgūdžius komandinėse (grupinėse) veiklose ir pan. • Gali nukentėti kai kurių vaikų mokymosi rezultatai (pasiekimai) (neįsisavinta meno, sporto ir kt. veiklų atlikimo technika ir metodai; nepasiektas reikalingas fizinio aktyvumo lygis; ugdymo(si) netolygumas); • Mokinių fizinės ir emocinės sveikatos pablogėjimas dėl ilgesnio prie kompiuterio praleidžiamo laiko, „gyvo“ bendravimo galimybės neturėjimo; • Mokytojų fizinės ir emocinės sveikatos pablogėjimas dėl padidėjusio darbo krūvio skaitmeninant medžiagą, darbo tik kompiuteriu. • Vaikų bendravimui persikėlus į elektroninę erdvę – suintensyvėjęs patyčių mastas.

Iškilius poreikiui neformaliojo vaikų švietimo veiklą vykdyti nuotoliniu mokymo organizavimo būdu, buvo priimti ir kiti sprendimai:

Mokestis už mokslą – 15 savivaldybių tarybų priėmė sprendimą karantino laikotarpiu neskaičiuoti mokesčio už visose (kai kuriais atvejais – dalyje) savivaldybės neformaliojo vaikų švietimo mokyklose ir formalųjį švietimą papildančiose ugdymo įstaigose organizuojamą neformalųjį vaikų ugdymą, o 7 savivaldybių tarybos – mokesčių karantino laikotarpiu sumažinti 50 procentų.

Siekiant užtikrinti nenutrūkstamą neformaliojo švietimo veiklą, užtikrinti visų vaikų lygiavertes galimybes tęsti ugdymą(si) ir tobulėti, dalyje savivaldybių vaikams buvo išdalinti mokyklų turimi muzikos instrumentai, sporto inventoriūs, vaikai aprūpinti dailės priemonėmis (pavyzdžiui, molbertais ir kitais meno užsiėmimas reikalingomis priemonėmis) ir pan.

Apibendrinus savivaldybių pateiktus duomenis, atsižvelgiant į vaiko teisių ir teisėtų interesų užtikrinimo svarbą, buvo prieita prie šių išvadų:

- Remiantis Švietimo valdymo informacinėje sistemoje¹ skelbiamais duomenimis, neformaliojo vaikų švietimo sistemos galimybėmis už mokyklos ribų besinaudojusių vaikų skaičius 2019 m. šalyje sudarė 44.7 proc. visų bendrojo lavinimo mokyklose besimokančių vaikų, t. y. daugiau nei 145 tūkst. vaikų mokėsi pagal neformaliojo vaikų švietimo programas. Šie statistiniai duomenys tik patvirtina, jog neformalusis vaikų švietimas yra svarbi švietimo sistemos dalis, o galimybių sudarymas šią veiklą tęsti paskelbus karantiną Lietuvoje buvo reikšmingas tiek paties vaiko intereso stiprinti gebėjimus ir įgūdžius, tobulėti ir įgyti papildomas kompetencijas požiūriu, tiek svarbus ir visuomenei.

¹ <https://www.svis.smm.lt/neformalus-vaiku-svietimas-2/>

▪ Moksliniais tyrimais² nustatyta, kad neformalusis ugdymas turi išskirtines sąlygas papildyti, praplėsti ir praturtinti formalųjį ugdymą – humanizuoja švietimo sistemą, sudaro galimybę naudotis įvairiais pažinimo būdais, leidžia patikrinti mokykloje įgytas žinias, praplečia kūrybines asmens galimybes.

▪ Dalies neformaliojo vaikų švietimo ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo programos įgyvendinančių institucijų veiklą, taip pat kultūros ir sporto įstaigų organizuojamų veiklų vykdyti nuotoliniu būdu gali būti sudėtinga, ir į tai turi būti atsižvelgta priimant sprendimą dėl atitinkamų programų ar jų modulių organizavimo nuotoliniu būdu galimybių. Visgi tyrimo metu paaiškėję Kauno miesto savivaldybės ir Ukmergės rajono savivaldybės priimti sprendimai sustabdyti išimtinai visų biudžetinių kultūros ir sporto įstaigų bei neformaliojo švietimo įstaigų ir pagal formalųjį švietimą papildančias programas dirbančių įstaigų veiklą bei programų vykdymą, nesudarant galimybių atitinkamas kompetencijas vaikams lavinti nuotoliniu būdu, manytina nepagrįstai apribojo vaiko teisių įgyvendinimo galimybes.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierės nuomone, daugeliu atvejų programų įgyvendinimas nuotoliniu būdu yra įmanomas, kaip yra įmanomas ir konkrečių ugdymo tikslų pasiekimas, jei tokio pobūdžio vaikų ugdymui yra atsakingai ruošiamasi – sukaupiant skaitmeninę mokomąją medžiagą ir užduotis, skirtas mokiniams mokytis nuotoliniu būdu, susitarant iš anksto su mokiniais dėl mokymo nuotoliniu būdu taisyklių ir pan.

▪ Švietimo įstaigų valdymas turi būti pagrįstas jos bendruomenės narių informavimu ir dalyvavimu, t. y. sprendimai turi būti priimami konsultuojantis ir derinant juos su skirtingomis interesų grupėmis, didelį dėmesį skiriant vaikų nuomonės išklausymui.

Priimant sprendimus dėl neformaliojo vaikų švietimo įstaigų ir formalųjį švietimą papildančias programas įgyvendinančių įstaigų veiklos karantino laikotarpiu taip pat buvo svarbu kuo plačiau į diskusiją dėl atitinkamų ugdymo programų organizavimo (vykdymo) tvarkos ir kitų klausimų, sietinų su vaiko teisės į mokslą įgyvendinimu, įtraukti atitinkamų švietimo įstaigų bendruomenes, kartu užtikrinant ir vaiko teisę į dalyvavimą, priimant jį liečiančius sprendimus.

Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, atsižvelgdama į paaiškėjusias aplinkybes, pasiūlė:

1. Imantis bet kokių vaikų liečiančių veiksnių ir priimant su vaiko teisių ir teisėtų interesų įgyvendinimu susijusius sprendimus, atkreipti dėmesį į geriausių vaiko interesų prioriteto principo svarbą, įvertinti atitinkamų veiksnių įtaką vaikui ir suteikti jam tinkamą pirmenybę.

2. Užtikrinti didesnę švietimo įstaigų bendruomenių (administracijos, mokytojų, tėvų ir vaikų) įtraukimą į sprendimų priėmimo procesus, tokiu būdu užtikrinant geresnę komunikaciją su įvairiomis interesų grupėmis.

3. Atlikti neformaliojo vaikų švietimo ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo programos įgyvendinančių įstaigų veiklos karantino laikotarpiu analizę – įvertinti stipriąsias ir silpnąsias ugdymo organizavimo nuotoliniu mokymo proceso būdu puses, atsivėrusias galimybes bei kilusias (ateityje galimas kilti) grėsmes ir, priklausomai nuo paaiškėjusių duomenų, imtis priemonių, nukreiptų į įstaigų veiklos tobulinimą, kompetencijų stiprinimą, galimybių plėtrą.

---

² D. Šukytė. Neformalusis vaikų ugdymas ir jo realizavimui įtaką darantys veiksniai. Socialinis ugdymas. 2007. Nr. 3(14). P.81-82

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2007~1367164204927/J.04~2007~1367164204927.pdf>